

Άγιος Πορφύριος, επίσκοπος Γάζης (348-26.2.420)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο Πορφύριος γεννήθηκε το 348 στη Θεσσαλονίκη από πλούσια και επιφανή οικογένεια, αλλά «τούτω θεός έρως υπεισήλθεν καταλείψαι πατρίδα και λαμπρότητα γένους... και ασπάσασθαι τον μονήρη βίον». Νεώτατος εγκατέλειψε την πατρίδα του και κατέφυγε στην Αίγυπτο, το μεγαλύτερο ασκητικό κέντρο της εποχής, για να μονάσει. Διήλθε μία πενταετία στη Σκήτη της Αιγύπτου και ακόμη μία σε ένα σπήλαιο του Ιορδάνη ποταμού. Εκεί ασθένησε σοβαρά από κίρρωση του ύπατος και αναγκάστηκε να μεταβεί στα Ιεροσόλυμα. Παρά την ασθένειά του όμως, ο Πορφύριος δεν παρέλειπε καθημερινώς να επισκέπτεται το ναό της Αναστάσεως και τα άλλα ιερά προσκυνήματα, προκαλώντας το θαυμασμό των άλλων προσκυνητών. Μεταξύ αυτών ήταν και ο Μάρκος, ο μετέπειτα βιογράφος του Πορφυρίου, ο οποίος είχε μεταβεί επίσης για προσκύνημα από την Ασία στην Αγία Πόλη, και από τότε συνδέθηκαν διά βίου.

Ο Μάρκος απεδείχθη πιστός και χρήσιμος συνεργάτης του, ανέλαβε μάλιστα να

τακτοποιήσει μία σοβαρή εκκρεμότητα που είχε αφήσει στη Θεσσαλονίκη ο Πορφύριος, τον καταμερισμό δηλ. της οικογενειακής περιουσίας του με τα ενήλικα πλέον αδέρφια του. Κατά τη διάρκεια της απουσίας του Μάρκου στη Θεσσαλονίκη η υγεία του Πορφυρίου αποκαταστάθηκε θαυματουργικά, κατόπιν οράματος της σταυρώσεως του Κυρίου και του ευγνώμονος ληστού. Ο Μάρκος διεκπεραίωσε την υπόθεση με τον καλύτερο τρόπο και επέστρεψε με το μερίδιο της περιουσίας, ύψους 4.400 νομισμάτων, και με πλήθος αργυρών σκευών και πολυτίμων ενδυμάτων, τα οποία σύντομα εκποίησε και μοίρασε στους πτωχούς και στα μοναστήρια της Αγίας Πόλεως και της Αιγύπτου, τα οποία ήταν πολύ φτωχά («ώστε διά βραχυτάτου χρόνου πάσαν την περιουσίαν διέδωκεν, ως αυτόν δεηθήναι της εφημέρου τροφής»).

Η φήμη της δράσεώς του επέσυρε την προσοχή του πατριάρχη Ιεροσολύμων Ιωάννη Β΄, ο οποίος τον χειροτόνησε πρεσβύτερο σε ηλικία σαρανταπέντε ετών και τον τίμησε με το υψηλό αξίωμα του «σταυροφύλακος», δηλ. της φροντίδος του ξύλου του τιμίου Σταυρού. Τρία έτη αργότερα (395), ο Ιωάννης Καισαρείας τον χειροτόνησε επίσκοπο της παραλιακής πόλεως της Παλαιστίνης, Γάζας, θέτοντας έτσι τέρμα στο σοβαρό πρόβλημα που είχε ανακύψει για την πλήρωση της κενής επισκοπικής έδρας.

Η διακονία του Πορφυρίου διαγραφόταν πολύ δύσκολη, γεμάτη εμπόδια και προβλήματα, διότι η Γάζα παρέμενε ισχυρό προπύργιο της ειδωλολατρίας με κέντρο το ναό του Δία Μάρνα. Το Μαρνείο είχε ιδρυθεί από τον αυτοκράτορα Αδριανό το 129 και ήταν φημισμένος λατρευτικός χώρος, ταυτόσημος με την πόλη της Γάζας. Ο αριθμός των χριστιανών στην πόλη ήταν μικρός· 280 άνθρωποι, αλλά με αξιόλογη πνευματικότητα, αφού είχε δώσει μάρτυρες και ομολογητές, όπως ο πρώτος επίσκοπος της πόλεως Σιλουανός, ο επίσκοπος Ασκληπάς, ο μάρτυς Τιμόθεος ο εν Γάζη, ο μάρτυς Μαϊούρος, η ομολογήτρια Θέης κ.ά.· αντιθέτως το επίνειο της Μαϊουμά ήταν εντονότερα χριστιανικό.

Η αγγελία της εκλογής του νέου επισκόπου Γάζας προκάλεσε την αντίδραση των πολυαρίθμων ειδωλολατρών, οι οποίοι προσπάθησαν να εμποδίσουν την είσοδό του στην πόλη και «κατέστρωσαν πάσαν την οδόν ακανθών και σκολόπων, ως τινας μη δύνασθαι παρελθείν». Η κατάσταση επιδεινώθηκε το επόμενο έτος, όταν μεγάλη ανομβρία έπληξε την περιοχή: «επέγραφον πάντες οι από της πόλεως το πράγμα τη εισόδω τον μακαρίου λέγοντες, ότι εχρηματίσθη ημίν υπό του Μάρνα, ότι κακοποδινός έστιν ο Πορφύριος τη πόλει».

Όσο περνούσαν οι μήνες των βροχών, τόσο ρίζωνε η εντύπωση ότι η αιτία του κακού ήταν ο επίσκοπος Πορφύριος, γι' αυτό «συναχθέντες δε οι της ειδωλομανίας

εις το Μαρνείον, πολλές θυσίας και ευχάς εποίουν τούτου ένεκεν». Αλλά μετά από μία εβδομάδα θυσιών και ευχών τίποτε δεν επέτυχαν, με αποτέλεσμα να εγκαταλείψουν απογοητευμένοι την προσπάθειά τους. Οι χριστιανοί της πόλεως με επικεφαλής τον Πορφύριο ανέλαβαν αγώνα νηστείας και προσευχής, και το ίδιο απόγευμα συνάχθηκαν στο ναό για να τελέσουν αγρυπνία και εν συνεχεία έκαναν μεγάλη λιτανεία μέσα στην πόλη· και τότε «γίνεται συννεφής ο ουρανός και άρχονται αστραπαί και βρονταί γίνεσθαι άμα τω δύναι και καταφέρεται πολύς όμβρος». Μερικοί από τους ειδωλολάτρες όταν είδαν το θαύμα άνοιξαν την πύλη της πόλεως και ενώθηκαν με τους χριστιανούς κραυγάζοντας: «ο Χριστός μόνος Θεός, αυτός μόνος ενίκησεν».

Η δράση και οι προσηλυτιστικές επιτυχίες του Πορφυρίου προκάλεσαν κλιμάκωση των καταπιέσεων των ειδωλολατρών σε βάρος των χριστιανών, με συνέπεια να ζητήσει την προστασία του αυτοκράτορα. Για το λόγο αυτό έστειλε στην Κωνσταντινούπολη το διάκονο Μάρκο με επιστολές προς τον αρχιεπίσκοπο Ιωάννη το Χρυσόστομο και τον αυτοκράτορα Αρκάδιο. Η απάντηση του αυτοκράτορα ήταν θετική και «εκφωνείται θείον γράμμα ώστε κλεισθήναι τα ειδωλεία της Γαζαίων πόλεως και μηκέτι χρηματίζειν». Εκτελεστής ορίσθηκε ο Ιλάριος, της υπηρεσίας του βοηθού του μαγίστρου, ο οποίος εφαρμόζοντας τη διαταγή κατέστρεψε όλα τα είδωλα και έκλεισε τους ναούς, αλλά «το ιερόν του Μάρνα είασεν λεληθότως χρηματίζειν, λαβών υπέρ τούτου πάμπολλα χρήματα».

Η ιεραποστολική δράση και η αγαθή φήμη του Πορφυρίου είχαν εντυπωσιακά αποτελέσματα και συνεχώς νέα μέλη προσέρχονταν στη χριστιανική κοινότητα, μάλιστα και πολλοί επώνυμοι ειδωλολάτρες. Η αντίδραση των ειδωλολατρών σκλήρυνε περισσότερο και έλαβε τη μορφή κοινωνικής αποβολής, αφού θεωρούσαν τους χριστιανούς απόβλητους και δεν επέτρεπαν σ' αυτούς να καταλάβουν πολιτικά αξιώματα στην πόλη. Ο Πορφύριος, μη αντέχοντας τη συμπεριφορά των Γαζαίων, ζήτησε από τον αρχιεπίσκοπο Καισαρείας Ιωάννη την αποδοχή της παραιτήσεώς του, πράγμα το οποίο δεν έγινε δεκτό. Τελικά, κατόρθωσε να πείσει τον Ιωάννη να μεταβούν στην Κωνσταντινούπολη και να μεσιτεύσουν στον αυτοκράτορα για την παροχή αποτελεσματικής συνδρομής στους χριστιανούς και για την παντελή καταστροφή των ειδωλολατρικών ναών.

Κατά την παραμονή τους στη βασιλεύουσα -παρευρισκόταν και ο βιογράφος του Μάρκος διάκονος- τους βοήθησε αποτελεσματικά ένας έμπιστος του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, ο ευνούχος Αμάντιος, αφού κάτι τέτοιο δεν ήταν δυνατό από τον ίδιο τον Ιωάννη λόγω των κακών σχέσεών του με τη βασίλισσα Ευδοξία. Οι νέες παραστάσεις τους είχαν ευνοϊκό αποτέλεσμα και εξαπελύθη νέο διάταγμα για την καταστροφή των ειδωλολατρικών ναών, ιδιαιτέρως του

Μαρνείου.

Αυτή τη φορά η καταστροφή των ναών, οκτώ τον αριθμό, και του Μαρνείου ήταν πλήρης. Η Ευδοξία μάλιστα έδωσε τα αναγκαία χρήματα, αλλά και τα σχέδια για να κτισθεί στη θέση του Μαρνείου χριστιανικός ναός. Σε διάστημα πέντε ετών στη θέση του πάλαι ποτέ Μαρνείου είχε ανεγερθεί μία μεγαλοπρεπής βασιλική, η οποία ονομάστηκε Ευδοξιανή, προς τιμή της Ευδοξίας. Τα εγκαίνια του ναού έγιναν το Πάσχα του 407 από τον επίσκοπο Πορφύριο εν μέσω πανδήμου τελετής.

Κατά τα μετέπειτα έτη ο Πορφύριος εργάσθηκε για τη συγκρότηση της επισκοπής του. Με ζωηρά χρώματα διασώζει ο βιογράφος του Μάρκος τη φιланθρωπική και ιεραποστολική του δράση. Αναπαύθηκε εν Κυρίω στις 26 Φεβρουαρίου του 420 μετά από σύντομη ασθένεια, σε ηλικία 72 ετών, «τον καλόν αγώνα τετελεκώς προς τους ειδωλομανείς έως της ημέρας της κοιμήσεως αυτού». Η μνήμη του τιμάται από όλο το χριστιανικό κόσμο της Ανατολής και Δύσεως.

Η προσωπικότητα του Πορφυρίου αναδεικνύεται δραστήρια και πολυσχιδής και εκτείνεται σε ευρύτερα πεδία, εκτός των ορίων της επαρχίας του. Έλαβε μέρος στη σύνοδο της Διοσπόλεως (Λύδδα) το 415, υπό την προεδρία του πατριάρχη Ιεροσολύμων Ιωάννου Β΄, φίλου του Πορφυρίου. Η σύνοδος αυτή ασχολήθηκε με το Βρεταννό θεολόγο Πελάγιο, ο οποίος είχε καταφύγει στα Ιεροσόλυμα κοντά στον Ιωάννη, μετά τη σύγκρουση που είχε στην Αφρική με τον Αυγουστίνο επίσκοπο Ιππώνος για τα θέματα του προπατορικού αμαρτήματος και της θείας χάριτος. Στη σύνοδο αυτή ο Πελάγιος αθωώθηκε αφού αποδέχθηκε τη βασική διδασκαλία ότι η θεία χάρις είναι απαραίτητη για τη σωτηρία του ανθρώπου. Πιθανόν ο ένας από τους δύο Πορφυρίους που αναφέρει ο άγιος Αυγουστίνος μεταξύ των δεκατεσσάρων επισκόπων, να είναι ο επίσκοπος Γάζης.

Ο αγνώστου καταγωγής Μάρκος άρχισε να γράφει το Βίο τον διδασκάλου του αμέσως μετά την εκδημία του. Δεν επεδίωκε να παρουσιάσει ένα έργο εγκωμιαστικό και εκτός των πραγματικών διαστάσεων των γεγονότων, αλλά την ιστορία και την αρετή του ανδρός. Για το λόγο αυτό μας άφησε ένα κείμενο απaráμιλλο σε απλότητα και περιγραφικότητα, αλλά και ιστορικότητα. Η θέση όμως του Πορφυρίου απέναντι σε γεγονότα και πρόσωπα της εποχής του -Ιωάννης Β΄ Ιεροσολύμων, σύνοδος Διοσπόλεως, βασίλισσα Ευδοξία- κρίθηκαν ως μη αρεστά σε πολλούς κύκλους περί το 500 και γι' αυτό ο Βίος του δέχθηκε μεταγενέστερη παρέμβαση από άγνωστο διασκευαστή, με σκοπό να εξαλειφθούν ή τουλάχιστον να υποβιβασθούν τα επίμαχα σημεία, με αποτέλεσμα να διαταραχθεί η χρονολογική συνέχεια του κειμένου.

[Σε σημείο του Βίου του αναφέρεται ότι κάποτε που αρρώστησε βαριά, τον θεράπευσε ο Ευγνώμων Ληστής]

Πηγή: Το Αγιολόγιον της Θεσσαλονίκης. Β' Μακάριος-Χρυσόγονος. Κέντρον Αγιολογικών μελετών Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη 1997. Έκδοση Ιεράς Μονής Αγίας Θεοδώρας. Σελ. 186-191.